

KULTURALNO-EKLEZIJALNE PRETPOSTAVKE ZA UNUTARCRKVENI DIJALOG, SURADNJU I SUODGOVORNOST

Franjo PODGORELEC

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
franjo.podgorelec@gmail.com

Održavši predavanje o naravi, potrebi i zadaći dijaloga, priđe mi jedna slušateljica te reče kako bi to trebalo prakticirati ponajprije unutar Crkve. Uistinu, spada pomalo na kleričku »profesionalnu deformaciju« da prvotno pomislimo na dijalog s nekim izvan Crkve, a zaboravljamo da bismo trebali primarno imati iskustvo unutarcrkvenog dijaloga. Prošlogodišnji teološko-pastoralni tjedan bio je posvećen temi neophodnosti dijaloga i pomirenja unutar hrvatskog društva. Rečeno je – između ostalog – da će Crkva moći biti autentičan čimbenik dijaloga i pomirenja *ad extra*, samo ukoliko ih bude razvijala unutar same sebe. Navodeći desetak izazova za Crkvu u Hrvata s pastoralno-teološkog gledišta, uvodničar zaključuje: sve to zahtjeva »podrobnije analize i osmišljeno djelovanje. To je moguće jedino dijalogom unutar same Crkve, poštujući načela supsidijarnosti, kršćanske suodgovornosti i sudjelovanja.«¹ Logično je, stoga – kao komplementarna tema 58. teološko-pastoralnog tjedna, održanog od 23. do 25. siječnja 2018. – uslijedila: »Unutarcrkveni dijalog, suradnja i suodgovornost.«

Kada se jedan ateist obratio i počeo pohađati sv. mise, uočio je da župnici većinu poslova rade sami, a od onih koji eventualno žele surađivati očekuju tek pasivno izvršenje njihovih direktiva. Zato se najčešće sposobne i samodgovorne osobe drže podalje od aktivnijeg angažmana. One ne pristaju biti

¹ Tomislav KOVAČ, Unutarcrkveni dijalog i pomirenje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 3, 502.

tretirane tek kao izvršni organ, nego žele, u skladu s kompetencijama, svojim promišljanjem, sukreirati inicijative od koristi za užu i širu zajednicu. Ovime se ne želi reći da ne postoje poslovi koje uistinu treba samo izvršiti ili okolnosti u kojima je župnik daleko najpućeniji (premda je takvih situacija sve manje, budući da su i laici sve obrazovaniji u teologiji). Kritika smjera poglavito prema stavu koji je relikv individualističkog mentaliteta.

Koncil je istaknuo da nam Bog ne govori samo preko Svetoga pisma, liturgije, crkvenog učiteljstva, nego i preko povijesti (*signa temporum*). Pozvani smo u današnjem svijetu uočavati tendencije i senzibilitet koji su u skladu s evanđeljem i vode prema izgradnji svijeta u evanđeoskom duhu. To djelovanje Duha u povijesti Crkva treba prepoznati i tumačiti ga u svijetlu Objave te sukladno tome izvršiti stanovito posadašnjenje – *aggiornamento*. Jedan od takvih znakova vremena je osjetljivost današnjeg čovjeka na slobodu. On »ne želi da ga drugi predstavljaju, da drugi odlučuju umjesto ili bez njega, da osobno ne izabire. On želi upotrijebiti svoju slobodu.«² U tom smjeru mora se dogoditi stvarno »pastoralno obraćenje«, kako pastira, tako i vjernika, da bi se kroz praksu komunitarnoga kršćanskog razlučivanja, usvojile pozitivne zasade suvremene kulture te se svjetlom i snagom evanđelja pročistile i oplemenile.

Pastoralno obraćenje zahtjeva promjenu mentaliteta sukladno koncilskoj ekleziologiji zajedništva. Benedikt XVI. s pravom je konstatirao da se »previše krštenika ne osjećaju dijelom eklezijalne zajednice i žive na njejoj margini, obraćaju se župama samo u nekim okolnostima da prime religiozne usluge«³. Kao polazišno rješenje ovakvoga stanja iznio je potrebu »ispravne ekleziološke formacije«. Potom je na još konkretniji način nastavio: »Neophodno je istodobno poboljšati pastoralnu impostaciju, na način da se poštuju pozivi i uloge posvećenih osoba i laika, te se postupno promovira suodgovornost svih članova Božjega naroda. To zahtjeva promjenu mentaliteta, u smislu da se laike ne promatra tek 'suradnicima' klera nego ih valja priznati 'suodgovornima' za Crkvu i njezino poslanje, nastojeći odgojiti zreli i angažirani laikat.«

T. J. Šagi-Bunić, sudionik Drugoga vatikanskog koncila, na simpoziju o »Blaženoj Djevici Mariji u kršćanskoj duhovnosti«, 1988. godine, u jednoj digresiji je iznenađujuće izjavio: »Koncil je otkrio da moja baka ima Duha Sve-

² Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, *Jeko jednog koncila. Radovi Bogoslovske tribine o dvadesetoj godišnjici Drugog vatikanskog koncila*, Zagreb, 1984., 41.

³ BENEDETTO XVI, *Apertura del convegno pastorale della diocesi di Roma sul tema: «Appartenenza ecclesiale e corresponsabilità pastorale»*, Basilica di San Giovanni in Laterano (26. V. 2009.), u: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2009/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20090526_convegno-diocesi-rm.html.

toga.« Time je na jedan simplicistički način izrekao obrat od piramidalnog ili monarhijskog ekleziološkog modela, prema modelu zajedništva. U piramidalnom modelu u središte je postavljena vidljiva i izvanjska dimenzija Crkve, njezina društveno-organizacijska struktura. U središtu tako shvaćene ekleziologije je hijerarhija, koju se poistovjećuje s Crkvom. Djelovanje Duha Svetoga prema narodu ide isključivo preko posredništva hijerarhije, strogo piramidalno i stupnjevito po intenzitetu: papa – biskupi – svećenici – vjernici laici. Očito da je takva ekleziološka postavka favorizirala pasivnost vjernika laika.

Model zajedništva, naprotiv, postavlja u središte Krista a Crkvu definira iz njezina samog središta. Crkva treba stajati u poklonstvenom stavu prema Kristu, jer je on i njegovo otkupiteljsko djelo njezina svrha i smisao. To je naznačeno već u prvoj rečenici najznačajnije dogmatske konstitucije: »Svjetlo naroda je Isus Krist.«⁴ Nije, dakle, Crkva svjetlo naroda, ona može biti tek nositeljica i prenositeljica toga Svjetla (Crkva kao otajstvo). Drugi važan, a čini se i ključni, obrat dogodio se smještajem poglavlja o Božjem narodu prije govora o hijerarhiji, čime se istaknulo da su svi u Crkvi – i laici i hijerarhija – Božji narod, da ono što nam je zajedničko, primarno je obuhvatnije i fundamentalnije od svake naknadne legitimne i dobrodošle različitosti i pluralnosti u Crkvi. Da se radilo o doista epohalnom obratu govori činjenica da je kardinal Ottaviani intervenirao kod pape Pavla VI. da spriječi ovaj zaokret.⁵ U takvoj ekleziološkoj postavci, Duh Sveti koji u sadašnjoj ekonomiji aktualizira i realizira Kristovo otkupiteljsko djelo, ima izravan pristup svakom kršteniku a ne tek preko posrednika. Svakoga osobno poziva da dadne svoj doprinos u izgradnji Crkve i boljega društva, prema mjeri vlastita dara: »Svaki je Kristov učenik, koliko je do njega (*pro parte sua incumbit*), dužan širiti vjeru« (LG 17).

Ekleziologija zajedništva teološki je kontekst i osnova da se svaki član Crkve može doživjeti aktivnim članom, suradnikom i suodgovornim za Crkvu. Samo tako se »uspavali div« može probuditi. Ova jednakost dostojanstva ne smije završiti u stanovitom egalitarizmu, u kojemu bi se dokinule razlike koje su uvijek dobrodošle: karizme, službe, zadaće, sposobnosti, kompetencije, zrelost, spol, i sl. Niti se time želi umanjiti važnost hijerarhijske dimenzije u Crkvi. Njezina je funkcija i danas: »Duha ne trnite, proroštva ne prezirite! Sve provjeravajte: dobro zadržite« (1 Sol 5,19). Zato Koncil, potičući vjernike laike da žive odgovorno svoju vjeru te u tom smislu pastirima sa slobodom i povje-

⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 1, u: Dokumenti, Zagreb, 72008. (dalje LG).

⁵ Usp. Yves CONGAR, *Diario del Concilio – 1960 – 1963*, Cinisello Balsamo, 2005., 427 i 431.

renjem otkrivaju svoje potrebe i želje, kao i svoje mišljenje o istinskom dobru Crkve, istodobno također dodaje: »prema znanju, mjerodavnosti i izvrsnosti položaja koji im je vlastit« (LG 37).

Spomenuto pastoralno obraćenje, temeljeno na koncilskoj ekleziologiji, uključuje neke konkretne promjene na koje su pozvani i vjernici laici i pastiri. Navedimo samo neke.

Valja uvijek iznova isticati da poziv nije ekskluziva nekih članova ili staleža u Crkvi. On ima svoj sakramentalni temelj u krštenju, a sveti red i redovničko posvećenje naknadni su razvoj iste krsne milosti.

Aktivni laikat, nadalje, zahtijeva i određeni formativni hod koji nije institucionalno previđen. Kardinal i rimski vikar, Ugo Poletti, u govoru dijecezanskoj katoličkoj akciji, poznatu Tertulijanovu tvrdnju – »Fiunt, non nascuntur cristiani« – parafrazirao je i aktualizirao sljedećim riječima: »Laik se ne rađa, nego se postaje prihvaćanjem poziva i založenim odgovorom.« Želio je reći da zreli laikat pretpostavlja stanovitu duhovno-teološku formaciju, kao što imaju ostala dva staleža. Stoga su hvalevrijedne inicijative u Crkvi koje rade na osobnoj i cjelovitoj formaciji vjernika: tečajevi, studiji, crkveni pokreti i laička udruženja koja nude, barem u određenoj mjeri, duhovnu i teološku formaciju.

Prijelaz od laikata kao pasivnog adresata i potrošača, prema laikatu koji želi aktivno doprinijeti i uložiti svoj duhovni kapital, uključuje i pastoralno obraćenje klera, ili možda bolje, novi način vršenja pastoralna. Talijanska biskupska konferencija, govoreći o obnovi župe u misionarskoj perspektivi, u svom dokumentu tvrdi da ova perspektiva »ne umanjuje ulogu predsjedanja prezbitera, nego traži da je vrši u duhu evanđeoskog služenja. Mora biti sposoban prepoznati i vrednovati darove koje je Gospodin udijelio u zajednici, nastojeći da poraste suodgovornost [...]. Zdušno će nastojati da karizme prijeđu od suradnje prema suodgovornosti, od osoba koje žele pripomoći, prema nazočnosti osoba koje promišljaju zajedno i putuju unutar zajedničkog pastoralnog projekta.«⁶

Suvremeni pedagozi u tom smislu govore i o novom tipu lidera. Nasuprot individualno jakoj osobnosti sa snažnim karakternim crtama i izraženom voljnom energijom; preferira se lider koji znade druge uvažiti i uključiti njihove sposobnosti, koji ima vlastitu viziju ali ne donosi odluke izdvojeno i posve samostalno, nego u suradnji i kroz savjetovanje s drugima. Samo takvim pri-

⁶ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Volto missionario delle parrocchie in un mondo che cambia*, 2004., 12.

stupom današnji čovjek, osjetljiv na slobodu, rado će se izložiti i uložiti svoje darove i sposobnosti u projekt zajedničkog i općeg dobra.

U želji da dijaloška i suradnička dimenzija dođe do izražaja i za vrijeme samih izlaganja na teološko-pastoralnom tjednu, organizatori su svaku temu namijenili dvojici ili trojici predavača, što je rezultiralo daleko većim brojem izlagača ali i puno kraćim interventima. Zadana tema je stoga promatrana s raznih gledišnih točaka, pogleda i perspektiva a predavači su odabirani po ključu zastupljenosti što šireg spektra eklezijalne stvarnosti.